

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

Βιβλίον

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΒΕΡΟΙΕΙΣ
ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΟΥ 1821

ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

09

Έκδοσις τοῦ Τμήματος Βεροίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατικοῦ Συνδέσμου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ πανελληνίου ἑορτασμοῦ (20.7.1971) τῆς συμπληρώσεως 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΕΡΟΙΑ
1971

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑ

4900
203

Αριθ. εις 9995/7

Δωρεά Χιονιδά
Εξ αγοράς

Γεωργίου Ζιμφοπού

T.A. 938.509

ΤΙΣΑ ✓

ΠΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΒΕΡΟΙΕΙΣ
ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΟΥ 1821

ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΗΜΟΣΙΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Έκδοσις τοῦ Τμήματος Βεροίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατικοῦ Συνδέσμου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ πανελληνίου ἑορτοσμοῦ (20.7.1971) τῆς συμπληρώσεως 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1821.

ΒΕΡΟΙΑ
1971

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

Τὸ μεγάλο γεγονός τοῦ ξεσηκωμοῦ τῶν προγόνων μας τὴν ὥρα πὸ ὄλα «τ' ἄσκιαζε ἢ φοβέρα καὶ τὰ πλάκων' ἢ σκλαβιά» εἶναι ἕνας αὐτόφωτος λαμπερὸς ἥλιος πὸν φωτίζει μὲ φῶς ἀνέσπερο τὸ ἱστορικὸ στερέωμα τῆς φυλῆς μας.

Τὸ 'Ελληνικὸ βουνό, τοῦ ὁποῖου ἐμεῖς εἴμαστε αἰώνιοι ἐρασταί, κορνιζαρισμένο μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς γαλάζιας θάλασσας εἶναι ἢ προσωπογραφία τῆς φυλῆς μας πὸν αἰῶνες τώρα ἄλλοτε ἀπεικονίζει μορφές δόξης καὶ πολεμικῆς ἀρετῆς ἄλλοτε τοὺς πατέρες τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν κι' ἄλλοτε Θεοὺς καὶ ἡμίθεους πὸν γεννᾶ ἀκατάπαυστα ἢ Μάνα μας 'Ελληνικὴ γῆ.

Εὐλαβικοὶ κι' ἐμεῖς προσκηνηταὶ αὐτῆς τῆς αἰώνιας εἰκόνας ἀποθέτουμε στὴ μνήμη ὄλων μας μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς 31ης Πανελληνίας 'Ορειβατικῆς Συγκεντρώσεως τοῦτες τῆς ἀγνωστες σελίδες τοῦ ξεσηκωμοῦ τῶν Μακεδόνων στὰ 1821 σὰν συμμετοχὴ μας στὸ φετινὸ πανελλήνιο ἑορτασμὸ

Τὸ τμῆμα Βεροίας τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Ορειβατικοῦ Συνδέσμου εὐχαριστεῖ θερμὰ τὸν ἐξάιρετο ἐπιστήμονα, ἱστορικὸ συγγραφέα Γεώργιον Χ. Χιονίδην γιὰ τὴν προσφορὰ αὐτῆ τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας.

Βέροια, 1971

Τὸ τμῆμα Βεροίας

τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Ορειβατικοῦ Συνδέσμου

1. ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἑορτασμός τῆς συμπληρώσεως 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐνίσχυσε τὴν προσπάθειαν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία τείνει εἰς τὸ νὰ ἐμπλουτίσῃ τὰς γνώσεις μας διὰ τοὺς γνωστούς ὄπλαρχηγούς τοῦ ἱεροῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνασύρῃ ἀπὸ τὴν λήθην τοῦ χρόνου ἀγνωστα μέχρι σήμερα ὀνοματεπώνυμα ἄλλων ἀγωνιστῶν, οἱ ὅποιοι ἐπολέμησαν ἐπίσης διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα. Καὶ τέτοιοι ὑπῆρξαν ἀσφαλῶς πολλοί, μερικοὺς ὅμως ἴσως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἀνακαλύψωμεν ποτέ, διότι δὲν ὑπάρχουν πλέον ἔγγραφα ἢ ἐπειδὴ καὶ αἱ προφορικαὶ οἰκογενειακαὶ παραδόσεις δὲν κατεγράφησαν μέχρι τώρα καὶ ἔτσι, σιγά - σιγά, χάνονται καὶ αὐταί. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τομέα τοῦ διασωθέντος ἀρχαϊκοῦ ὕλικου πολλὰ πρέπει νὰ γίνουσι ἀκόμη, διότι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ δημοσιευθοῦν τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμεν πληρεστέραν εἰκόνα τῆς συμβολῆς πολλῶν ἡρώων. Κατεχόμενος ἀπὸ αὐτὰς τὰς σκέψεις, ἐπέδιωξα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, νὰ συλλέξω πληροφορίας διὰ Βεροιεῖς ἀγωνιστάς, ἔπως διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Γέρο - Καρατάσου¹, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους, ὀλιγώτερον γνωστούς ἢ καὶ ἐντελῶς ἀγνώστους. Εἰς τὸ παρὸν μελέτημα θὰ καταχωρίσω, λοιπόν, εἰδήσεις διὰ μερικοὺς Βεροιώτας ἀγωνιστάς τοῦ 1821, ἀγνώστους σχεδόν, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ ἀποκτήσω εἰς τὸ μέλλον καὶ νεώτερα στοιχεῖα, δι' ἑλλας περιπτώσεις, ὡς καὶ ὅτι καὶ ἄλλοι θὰ πράξουν τὸ ἴδιον, ὥστε νὰ πληροφορηθῶμεν τελικῶς τὰ ὀνοματεπώνυμα τουλάχιστον καὶ εἰ δυνατὸν καὶ τὰ τῆς δράσεως περισσότερων Μακεδόνων, οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐγκατεστάθησαν καὶ ἐχάθησαν, κατὰ κανόνα, τὰ ἴχνη των².

1. Βλ. περὶ τούτου Γεωργίου Χ. Χιονίδου, Σχέδιον περὶ τοῦ Γέρο - Καρατάσου καὶ τῆς οἰκογενείας του, «Μακεδονικά» θ (1869) 295— 315, ὅπου ἀνέκδοτα ἔγγραφα, στοιχεῖα καὶ βιβλιογραφία.

2. Διὰ τοὺς ἠγωνισταθέντας Μακεδόνας εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα βλ. τελευταίως

2. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΜΠΙΤΟΥ

Ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ τουρκικοῦ ἱεροδικείου Βεροίας ἐμάθαμεν τελευταίως, διὰ πρώτην φοράν, ὅτι μεταξὺ τῶν ὀπλαρχηγῶν τοῦ 1821, εἰς τὴν περιοχὴν Βεροίας — Ναούσης ἦτο καὶ ὁ Καμπίτης¹. Βεβαίως τὸ ἐπίθετον τοῦτο συναντᾶται καὶ ἐνωρίτερον, εἰς μὲν τὴν Βέροϊαν κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα², εἰς δὲ τὴν Νάουσαν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα³, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπληροφοροῦμεθα ποτὲ περὶ τῆς δράσεως τοῦ καπετὰν Καμπίτου, ἐὰν δὲν ὄπῃρχαν τὰ τουρκικὰ ἀρχεῖα, ἂν καὶ ἡ δράσις του, ὁ ἡρωϊσμός του καὶ ὁ τραγικὸς θάνατός του εἶναι ἀξιοσημείωτα. Ἐκ τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι, δυστυχῶς, οὐδέποτε θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν πλήρη καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα περὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν γεγονότων εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τὸ 1821—1822.

Ἔτσι γνωρίζομεν πλέον, ὅτι ὁ Καμπίτης ἦτο δραστήριος καπετάνιος καὶ ὅτι εὗρίσκετο εἰς τὴν Νάουσαν κατὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως⁴· ὅτι ἡ οἰκογένειά του ἠχμαλωτίσθη καὶ ὅτι οἱ διασωθέντες ἀγωνισταὶ τῆς

τὸ ἄρθρον τῆς *Ἰωάννας Κωτσάκη*, *Οἱ Μακεδόνες τῆς Στερεᾶς*, «Μακεδονικὴ Ζωή», τεύχος 60 (Μαῖου 1971) 7—11 καὶ τεύχος 61 (Ἰουνίου 1971) 7—9.

3. Βλ. *Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη*, *Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, 1796—1832*, ἔκδ. 2α, Θεσσαλονίκη 1950, σελ. 121, 131, 142, 143, 268—269 καὶ 258—259 καὶ ἔκδ. 3η («Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821»), Θεσσαλονίκη 1967, σελ. 50, 178, 188, 197—200, 202, 278, ὅπου δημοσιεύονται καὶ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου τοῦ τουρκικοῦ ἱεροδικείου τῆς Βεροίας. Χρῆσιν τῶν ἐγγράφων τούτων ἔκαμε τὸ πρῶτον ὁ *Ε. Στουγιαννάκης*, δημοσιεύσας περὶληψὴν τῶν εἰς τῆς σημειώσεως τοῦ ὑπὸ τούτου ἐκδοθέντος χειρογράφου τοῦ *Δημ. Πλαταρίδη*, *Ἱστορία τῆς Ναούσης*, Ἔδεσσα 1924, σελ. 252—253 σημ., ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ *Σ. Ἀγαπωσιτίδη* πρὸς ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 153—154.

4. Βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, *Ἱστορία τῆς Βεροίας*, τόμ. 2ος, Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 123 καὶ 126, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

5. Βλ. *Δ. Πλαταρίδη* — *Ε. Στουγιαννάκη*, *Ἱστορία τῆς Ναούσης*, Ἔδεσσα 1924, σελ. 55, *Ἀποστολὸν Ε. Βακαλοπούλου*, *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, 1354—1833*, Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 331—332 καὶ *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 123 σημ.

Ναούσης (μετά τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως) ἐχωρίσθησαν εἰς δύο τμήματα, καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς ἀρχηγός ἦτο ὁ Γέρο - Καρατάσος, ἐνῶ τοῦ ἄλλου ὁ Καμπίτης, μὲ 300 περίπου ὀπλίτας, ἔχων τὴν ἔδραν του εἰς τὸ χωρίον Δοθρά. Τόσοι ἦσαν μάλιστα αἱ δολιοφθοραὶ καὶ αἱ δολοφονίαι Τούρκων, τὰς ὁποίας προεκάλουν οἱ Ἕλληνες ἀγωνισταί, ὥστε αἱ ὀθωμανικαὶ ἀρχαὶ τῆς περιοχῆς διετάχθησαν νὰ τοὺς καταδιώξουν ἀμειλίκτως καὶ διότι ἐπιστεύετο, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐσκόπευαν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Βέροϊαν, διὰ νὰ προκαλέσαιν ἀντίποινα εἰς τοὺς μουσουλμάνους, οἱ ὅποιοι ἐδολοφόνησαν τοὺς χριστιανούς τῆς Ναούσης.

Κατόπιν τούτων ὁ Τούρκος ἀποσπασματάρχης Ζεινὲλ ἀγᾶς καὶ ὁ ἐπόπτης τῶν ντερβενίων Βεροίας, Ναούσης καὶ Ἐδέσης Γιαχγιᾶ μπέης, ἡγούμενοι πολυπληθοῦς μουσουλμανικοῦ στρατοῦ, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ σώματος τοῦ Καμπίτου, Γιάννη Κατσαούνη καὶ Κώστα Μαλάμου καὶ ἔλαθον χώραν σκληραὶ μάχαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφονεύθησαν 11 Τούρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρησαν τελικῶς (πρὸ τῶν ὑπερέτερων ὀθωμανικῶν δυνάμεων) εἰς τὸ Ἄρκουδοχώρι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγένοντο νέαι μάχαι ἐπὶ τριήμερον, ὅπου πολλοὶ ἐφονεύθησαν καὶ οἱ διασωθέντες χριστιανοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν τελικῶς εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Σωτήρος τῆς Ναούσης. Ἐκεῖ συνήφθησαν νέαι, πολύνεκροι, μάχαι καὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, μεταξύ τῶν ὁποίων, ἀπὸ μὲν τοὺς Τούρκους ὁ Γιαχγιᾶ μπέης, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἕλληνας ὁ Μαλάμος. Οἱ ἐναπομείναντες Ἕλληνες κατέφυγαν εἰς τὰ γειτονικὰ ὄρη.

Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων χριστιανῶν ἦτο καὶ ὁ καπετὰν Καμπίτης, ὁ ὁποῖος ὠδηγήθη εἰς τὴν Βέροϊαν, ὅπου συνεκροτήθη τριδικὸν δικαστήριον», παρουσίᾳ τοῦ μουφτῆ τῆς Βεροίας, τοῦ ἱεροδίκου Ναούσης καὶ τῶν ἐπάρχων τῶν δύο πόλεων. Κατὰ τὴν διαδικασίαν ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ Καμπίτης ἦτο ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Ναούσης καὶ ὅτι ἐφόνευσε πολλοὺς ὀθωμανούς. Ἡ στάσις τοῦ Καμπίτου ὑπῆρξε γενναία διότι κατὰ τὴν ἀπολογίαν του, ὄχι μόνον δὲν ἐδέχθη νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἐπετέθη κατὰ τῆς φωαμεθανικῆς θρησκείας, εἰπὼν: «Εἶμαι χριστιανός, υἱὸς χριστιανοῦ καὶ δὲν ἀναγνωρίζω τὸν Μωάμεθ». Κατόπιν τού-

6. Τ ε ὕ ἰ δ ἰ ο υ, Ὁ ὅσιος Θεοφάνης ὁ νέος, ὁ ἐξ Ἰωαννίνων πολιοῦχος τῆς μακεδονικῆς Ναούσης, ἡ ἰδρυεὺς τῆς πόλεως καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν κατοίκων, «Μακεδονικά» 8 (1968) 223—238, σελ. 224 σημ. 1, ὅπου (καὶ εἰς τὰς τίσεις ὡς ἄνω μελέτας) καὶ βιβλιογραφία. Τὸν καπετὰν Καμπίτην (ἀγνοῶν τὰ ὡς ἄνω νῦν στοιχεῖα) ἐθεώρησα Ναουσαῖον, εἰς τὰς ἀνωτέρω μελέτας μου.

του κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ ἀγχόνης θάνατον, ἐξετελέσθη δὲ (ὡς γράφει τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον) εἰς τὸν πλάτανον τῆς Βεροίας, ὃ ὁποῖος σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερα εἰς τὴν πλατεῖαν δικαστηρίων (ὠρολογίου - ἡρώου) καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐστάλη εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Θεσσαλονίκης.

3. ΕΝΑΣ ΑΠΟΓΟΝΟΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ

Εἰς τὴν Βέροϊαν ζῆ ὁ ἡλικίας 80 ἐτῶν συνταξιούχος μεγαλέμπορος καὶ κτηματίας κ. Μερκούριος Καμπίτογλου, γόνος μιᾶς ἐκ τῶν γνωστοτέρων καὶ πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν τῆς πόλεως, ὃ ὁποῖος διασώζει τὰς ἐξῆς πληροφορίας (ἐξ ἀναμνήσεων τοῦ πατρὸς του Κωνσταντίνου Μερκουρίου Καμπίτογλου), τὰς ὁποίας κατέγραψε, κατόπιν παρακλήσεώς μου:

«Ὁ πατὴρ τοῦ πατρὸς μου, ὀνόματι Μερκούριος, ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1819 καὶ ἀπεθίωσε κατὰ τὸ 1891. Ἦτο ἐμφυσησιέμπορος. Τὸ ἐμπόριόν του σενίστατο εἰς τὸ νὰ ἀγοράζη, ἀπὸ τοῦς ἐντοπίους ἀργαλειοῦς, θαμβασκράς πεισιέτας, καλλιτεχνικῶς κατασκευασμένας, πεποικιλμένας γόφωθεν μὲ ἐγχρόμιον μέταξαν καὶ νὰ τὰς μεταπωλῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ πατὴρ τοῦ πάππου μου ἐλέγειτο Θωμᾶς Καμπίτης καὶ εἶχε δύο ἀδελφοῦς, τὸν Ἰωάννην, πρεσβύτερον, καὶ τὸν Ἀναστάσιον, νεώτερον, ὃ ὁποῖος ἦτο ἐπιτραφῆς καὶ θεορραλῆος πατριώτης, προσηχρήσας καὶ καταρξίς εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κατεϊὰν Γέρο - Καρατάσιου, ἀναδειχθεὶς εἰς διμοιρίτην του.

Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ πατρὸς μου, ὃ Ἀναστάσιος Καμπίτης ἔλαθε μέρος καὶ ἐπολέμησε παρὰ τὸ πλερὸν τοῦ Καρατάσιου εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Δοβράς καὶ τραυματισθεὶς βαρῶς σονελήφθη ἐπὶ τῶν Τούρκων αἰχμάλωτος [προσέθεσε: εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Σωτήρος τῆς Ναύσης], μετεφέρθη εἰς τὸ Κονάκι (διοικητήριον) Βεροίας, ἐτροανρίσθη διὰ νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, ἀλλὰ ἤρνήθη, διὰ τοῦτο ἐκαρσομήθη καὶ ἡ κεφαλὴ του, ὡς καὶ ἄλλων 71 Βεροϊέων προσηχόντων, ἀπεστύλη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν [διάβαζε: εἰς τὴν Θεσσαλονίκην].

Ὁ δὲ Θωμᾶς Καμπίτης, προύχων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σονελήφθη ἐπὶ τῶν Τούρκων, ἐφπλακίσθη, ἐδάρη καὶ ἀπεστάλη μεθ' ἐτέρων 68 προσηχόντων (ἐπὶ ἀστήγητὸν στροδείαν) εἰς Θεσσαλονίκην, πρὸς φυλάκισιν, ἐκδίκασιν καὶ θανατικὴν ἐκτέλεσιν.

Ἄπαντες, οἱ διακομοσθέντες εἰς τὴν Θεσσαλονίκην Βεροϊοὶς⁶, ἐδέ-

6. Περὶ τῶν συλληφθέντων καὶ δολοφονηθέντων Βεροϊέων βλ. εἰς Γ. X.

θησαν εις την σειράν, καθώς και ο προπάππος μου, με φλοιούς σκουμυρέας (μη ύπαρχόντων σχοινίων) από λαιμόν προς λαιμόν και έτερον δέσιμον, από χέρι μέχρι χέρι, πλην ο Θωμάς Καμπίτης, μόλις έφθασεν εις την τοποθεσίαν «Παλαιόφορος» (κάτωθεν της σημερινής Έληάς), όπότεν ήτο ή είσοδος και έξοδος της πόλεως, έλεποδομήσεν, από τας κακουχίας και λόγω της γεροντικής ηλικίας του, και μετά δίωρον άπεβίωσεν. έγκατελείφθη δέ υπό των Τούρκων και έπειράλη να παραληφθή ο νεκρός του υπό των οικείων του και να ταφή, χωρίς να γίνει κηδεία, δύο όμως ιερείς έτόλμησαν και τον έκήδευσαν σιωπηρώς εις τό γεκροταφείον της πόλεως μας.

Ένθυμούμαι επίσης, ότι κατά τό έτος 1919, ό τότε εν Βεροία διεγμηνεύς της τουρκικής γλώσσης παρά τω Πρωτοδικείω Βεροίας Σωκράτης Αναγνωστίδης, μου ανέγνωσε τουρκικόν γερμάνιον (διάταγμα) εκ των άρχείων του τουρκικού ιεροδικείου Βεροίας, διά τοϋ όποιου έπεκηρέσαστο «ή κεφαλή του άπιστου Καπετάν Αναστασίου Καμπίτου, αντί 100 γροσίων και 100 άσπρων».

Έκ τοϋ όπλιτισμοϋ του Καπετάν Αναστασίου Καμπίτου (και των άντικειμένων της οικογενείας του) περιωόθησαν και εφόσκονται εις χείρους μου, ως ιστορικά κειμήλια (βλ. φωτογραφίας) τά έξής: 1) Η πιστόλα («τσιακματούρα») του. 2) τό χρηματοκιβώτιόν του (διαστάσεων 0,43.5X0,23,5). 3) ή πάλα (γιαταγάκι) του, ή όποια ήσιστοχώς εκλάπη υπό των κομμουνιστοσυμμοριτών κατά την έπιδρομήν κατά της οίκίας μου, τό έσπέρας της 30ής Ιουνίου 1944 ως και 4) τίμιος στατηρός (διαστάσεων 0,23X0,10) του Ιωάννου και του Θωμά Καμπίτου, ό όποιος φέρει εις την βάση του ήμερομηνίαν (1.5.1820· βλ. φωτογραφίας).

Έν κατακλείδι αναφέρω και τοϋτο, κατά την αφήγησιν του μακαρίτου παιρός μου, ότι, είτε ο Θωμάς, είτε ο Ιωάννης Καμπίτης ήτο ιερεύς και βαθύς γνώστης της βυζαντινής μουσικής, καθόσον εϋρέθησαν εις εν έρμάριον της οίκίας μας περί τοϋς 70 τόμους βιβλίων βυζαντι-

---

Χι ο ν ί δ η, «Η επανάστασις εις την Νάουσαν και την περιοχήν Βεροίας κατά τό 1821, «Μακεδονική ζωή», τεϋχ. 58 (ήλιου 1971) 17—23 και εις άνάτυπον, Θεσσαλονίκη 1971, πρβλ. Τ ο υ ί δ ι ο υ, Τά γεγονότα εις την περιοχήν Ναούσης — Βεροίας κατά την επανάστασιν του 1822, προσλήματα κατά την χρονολόγησιν των, «Μακεδονικά» 8 (1968) 211—220, ιδίως σελ. 220 σημ. 1, όποι και βιβλιογραφία και αναφορά εις την προφορικην παράδοσιν.

*νης μουσικῆς. οἱ ὁποῖοι ἠγλάγησαν καὶ κατεστράφησαν μετὰ τῆς λοιπῆς
περιορισίας μου ἐπὶ τῶν κομμουνιστοσυμμοριῶν κατὰ τὴν προσαναφε-
θεῖσαν ἐπιδρομὴν των».*

4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν δεδομένων τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων καὶ τῆς διηγήσεως τοῦ κ. Μερκουρίου Καμπίτογλου προκύπτουν τὰ ἑξῆς κύρια προβλήματα καὶ συμπεράσματα:

Α) Δὲν γνωρίζομεν, ἐάν πρόκειται περὶ ἐνὸς ἢ δύο ἀγωνιστῶν, καθ' ὅσον, εἰς μὲν τὰ τουρκικὰ ἔγγραφα ὁ καπετὰν Καμπίτης ἀναφέρεται μὲ τὸ ὄνομα Νάσιος — Νάσος (δηλαδὴ Ἀθανάσιος) ἀλλὰ καὶ Ἀναστάσιος, ἐνῶ ὁ κ. Καμπίτογλου ἐπιμένει, ὅτι (ὡς καλῶς ἐνθυμεῖται, ἐκ τῶν διηγήσεων τοῦ πατρός του) ὁ δολοφονηθεὶς συγγενὴς του ὄπλαρχηγὸς ἔλέγετο Ἀναστάσιος (καὶ συνεπῶς τὸ ὀποκοριστικὸν τούτου θὰ ἦτο Τάσος ἢ Τάσιος), ἀφοῦ μάλιστα δὲν ἐνθυμεῖται συγγενῆ του, ὁ ὁποῖος νὰ ἔφερε τὸ ὄνομα Ἀθανάσιος καὶ τοῦτο ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινε, διότι καὶ εἰς τὴν Βεροϊαν συνηθίζεται ἀνεκαθεν νὰ δίδεται τὸ ὄνομα τῶν προγόνων εἰς τοὺς νεωτέρους (μάλιστα δὲ καὶ τῶν μακρινῶν ἀκόμη, προκειμένου περὶ συγγενῶν πεθαιμένων καὶ διασῆμων), ἐνῶ, ἀντιθέτως, ὑπῆρχεν εἰς τὴν οἰκογένειαν του τὸ ὄνομα Ἀναστάσιος καὶ εἰς τοὺς μετεπαναστατικούς χρόνους.

Β) Κατ' αὐτὴν, περίπου, τὴν ἐποχὴν γνωρίζομεν καὶ ἕτερον Καμπίτην Ἀναστάσιον, ἱερέα — ἐκπαιδευτικόν, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε, κατὰ μὲν τὰ ἔτη 1775—1806 εἰς τὴν Νάουσαν, ἐν συνεχείᾳ δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην (1806—1821), ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν Καστορίαν καὶ εἰς τὸ Βουκουρέστι καὶ ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ὡς Ναουσαῖος, ἀφοῦ καὶ ὁ πατὴρ του Καμπίτης Παπαφιλίππου συνέθεσεν ἀκολουθίαν διὰ τὸν ὄσιον Θεοφάνην τὸν νέον, τῆς Ναούσης⁷.

Γ) Πάντως, ὁ ἀγωνιστὴς Καμπίτης θὰ ἦτο Ναουσαῖος ἢ Βεροιεὺς τὴν καταγωγὴν, συμπεραίνω ὅμως, ὅτι τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ ἦτο μᾶλλον

7. Βλ. τὴν προηγουμένην σημείωσιν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους γόνος τῆς οἰκογενείας Καμπίτου ἦτο ἱερεὺς ὁ κ. Γ. Χ. Χιόνιδη, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τόμ. 2ος, σελ. 123 καὶ σημ. 5. Καὶ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἐ συννόματος πάπλος τοῦ κ. Μερκουρίου Καμπίτογλου ἦτο ἐκ τῶν πλέον ἐγγρημάτων Βεροϊῶν, χρησιμοποιούμενος διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν συλλογικῶν ὀργάνων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοῦτος καὶ τῆς Μητροπόλεως, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων ἀρχείων καὶ ἐπιβεβαιῶνται καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Καμπίτογλου.

Βεροιώτης, διότι εις τὴν λεπτομερῆ (κατὰ τὰ ἄλλα) ἐξιστόρησιν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ναούσης ὑπὸ τοῦ Δ. Πλαταρίδη καὶ τοῦ Ν. Φιλλιππίδη δὲν ἀναφέρεται (Ναουσαῖος ἢ μὴ) ὄπλαρχηγός μετ' ὄνοματεπώνυμον αὐτό, ἐνῶ ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινε τοῦτο, ἐάν πράγματι ἦτο ὁ Καμπίτης Ναουσαῖος, ὅπως ἐγινε μετ' αὐτοὺς ἄλλους Ναουσαῖους ἀγωνιστάς, ἀφοῦ μάλιστα εἶχεν οὗτος πολεμήσει καὶ συλληφθῆ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ναούσης καὶ ἀπεδείχθη εἰς ἥρωα. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὴν πρώτην δημοσίευσιν εὐρείας περιληψεως τῶν ἰδίων τουρκικῶν ἐγγράφων ὑπὸ τοῦ (ἐκδότου — ἐπιμελητοῦ καὶ συμπληρώσαντος τὴν ἱστορίαν τοῦ Δ. Πλαταρίδη) Ε. Στουγιαννάκη, ὁ Καμπίτης ὀνομάζεται (καὶ μάλιστα κατ' ἐπανάληψιν) Ἀναστάσιος, ὅπως ἰσχυρίζεται καὶ ὁ κ. Μ. Καμπίτογλου (καὶ ὄχι Νάσιος — Νάσος), τὸ δὲ ἀξιοσημείωτον καὶ περίεργον εἶναι, ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν ἐγγράφων (τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ Στουγιαννάκης) ὠφείλετο εἰς τὸν ἴδιον Ἑλληνα μεταφραστήν, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει καὶ ὁ κ. Μερκούριος Καμπίτογλου καὶ ἐχρησιμοποίησε κατ' ἀρχὴν καὶ ὁ ἐπιμελητὴς τῆς νεωτέρας ἐκδόσεως τούτων κ. Ἰ. Κ. Βασδραβέλλης, δηλαδὴ εἰς τὸν Σ. Ἀναγνωστίδην. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ὁ Καμπίτης ἐλέγετο πράγματι Ἀναστάσιος καὶ τὸ ὄνομά του, εἴτε κακῶς ἐγράφη ἢ ἐσφαλμένως μετεφράσθη, ἢ δὲ ἀποφικῶς αὐτὴ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπὶ δύο — τρεῖς γενεάς σωζομένην καὶ ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην φυλασσομένην ἀναλλοίωτον (τουλάχιστον ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα) παράδοσιν τῆς οἰκογενείας Καμπίτου — Καμπίτογλου τῆς Βεροίας, ἢ ἀλήθεισά τῆς ὁποίας ἐπιβεβαιούται καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μέχρι σήμερον κειμηλίων, τῶν ὁποίων ἡ ἀπόκτησις ἀνάγεται εἰς τοὺς προεπαναστατικούς χρόνους (1820), τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι πράγματι ἡ οἰκογένεια αὐτὴ εἶχεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς γενναίους πολεμιστάς, οἱ ὁποῖοι διετήρουν ὅπλα, εἰς τόσον κρισίμους περιόδους, μετ' ἀμεσον κίνδυνον τῆς ζωῆς ταιν. Καὶ ὁ ἱστορικός συγγραφεὺς Ἰωάννης Βασδραβέλλης γράφει διὰ τὸν Καμπίτην, ὅτι εἶχε πατρίδα τὴν Βέροιαν⁸.

Δ) Τὸ ἐπίθετον Καμπίτης μετετρέπη προφανῶς (μετὰ τὴν ἐπανάστασιν) εἰς Καμπίτογλου, φαίνεται μάλιστα, ὅτι αἱ τοιαῦται ἀλλαγαὶ δὲν ἦσαν κάτι τὸ ἀσυνήθιστον κατὰ τοὺς μετεπαναστατικούς χρόνους.

Ε) Τέλος, ὡς σημειωθῆ, ὅτι, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ κ. Μερκουρίου Καμπίτογλου, ἡ οἰκογένεια Καμπίτου προήρχετο ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ ἀρχικὸς πρόγονός της ἦλθεν εἰς τὴν Βέροιαν ὡς ἐξόριστος.

8. Βλ. Ἰωάννην Κ. Βασδραβέλλην, ἐνθ' ἀνωτ., 3η ἐκδ., σελ. 200. Εἰς τὴν Ναουσαν πάντως ὑφίσταται ὁδὸς Καμπίτη.

άσφαλώς κατά τούς βυζαντινούς χρόνους⁹, δέν ένθουμείται δέ οίτος νά είχε ποτέ ή οίκογένειά του συγγενείς εις τήν Νάουσαν.

Εις τήν Νάουσαν ύφίστανται πολλά οίκογένειαι, αί όποίαι φέρουν τό επώνυμον Καμπίτης, μέλη δέ τούτων λέγονται 'Αναστάσιος, Θεολόγης, Θεοδόσιος, 'Ιωάννης κλπ., όπως διεπίστωσα έκ τής έρεύνης εις τό Δημαρχείον (ληξιαρχείον) καί τό 'Υποθηκοφυλακείον Ναούσης, μάλιστα δέ διασώζεται οίκογενειακή παράδοσις, ότι πρόγονός των έπολέμησε κλπ. κατά τήν επανάστασιν του 1822 (κατά πληροφορίαν του διευθυντού τής τοπικής έφημερίδος «Φωνή τής Ναούσης» κ. Πέτρου Δεινοπούλου).

5. ΑΛΛΟΙ ΑΓΝΟΣΤΟΙ ΒΕΡΟΙΕΙΣ ΑΓΟΝΙΣΤΑΙ

Εις τό άργεϊόν μου εύρίσκεται διαέλιδον σημείωμα, προερχόμενον έκ του άργεϊού του συμπολίτου Λάλη Σμυρλή, όπου αναφέρεται τό όνοματεπώνυμον καί έτέρου Βεροϊέως, του Κωνσταντίνου Καρακωστή του 'Αναστασίου, ο οποίος ήτο επίσης έμπορος χαβλιών (προσοψίων) εις τήν Κωνσταντινούπολιν, συνελήφθη δέ καί έδολοφονήθη μετά των λοιπών προκριτων τής πόλεως, άφού απέτυχε (σταλείς προς τούτο υπό του 'Εμίν Λουμπούτ) νά πείση τούς έν Ναούση όπλαρχηγούς νά παραδουθούν, καίτοι ήλπιζεν, ότι θιά κατώρθωνε τούτο, διότι ήτο συγγενής τής οίκογενείας του Ζαφειράκη καί του Περδικάρη. 'Εθεωρήθη, λοιπόν, καί ο Καρακωστής συνένοχος, έδμηύθη ή περιουσία του, ή όποία άπεδόθη ύστερα εις τούς συγγενείς του, άφού όμως ο ίδιος είχε ήδη δολοφονηθή. Τά στοιχεία του σημειώματος τούτου έγράφησαν (περί τό 1930—1940) προφανώς υπό άπογόνου τής οίκογενείας Καρακωστή.

Τελευταίως, επικοινωνήσα καί με τον ηλικίας 67 έτών κ. 'Ιωάννην Γ. Δημόπουλον, τον διαέγγονον ενός άλλου αγωνιστού έκ Βεροίας, του Μερκουρίου Δήμου του Δημητρίου (1800—1898), ο οποίος ήτο υίός νεωτέρας άδελφής του Γέρο - Καρατάσου, Κατά τό έτος 1822 έδολοφονήθησαν οί γονείς, οί άδελφοί καί οί συγγενείς του Δήμου, όποτε έφυγεν ούτος μαζί με τον θεϊον του Καρατάσον καί έπολέμησεν εις τήν λοιπήν άγωνι-

---

9. Περί του ότι ή Βέροια ήτο τόπος έξορίας κατά τούς βυζαντινούς χρόνους βλ. Γ. Χ. Χιονίδη, 'Ιστορία τής Βεροίας, τόμος 2ος, Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 172 καί σημ. 1 (σελ. 172—173), όπου καί διβλιογραφία. 'Ο κ. Καμπιτογλου γράφει Καμπίτου, αλλά προφανώς παρασύρεται έκ τής γενικής του έπωνύμου, ή όποία έχασθή εις τήν βάση του τιμίου σταυρού.

ζομένην Ἑλλάδα μετὰ τῶν ἄλλων Μακεδόνων, ἐγκατασταθεῖς, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, κατ' ἀρχὴν εἰς Ναύπακτον καὶ ἐν συνεχείᾳ (1835) εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἔκτισεν οἰκίαν, εἰς τὴν σημερινὴν ὁδὸν Χαριλάου Τρικούπη, κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ ὡς ἄνω ἀπογόνου τῆς οἰκογενείας.

Ἐξ ἄλλου, εἰς τὰ κρατικά ἀρχεῖα τοῦ ἀγῶνος εὐρέθησαν καὶ αἱ ἐξῆς πληροφορίες δι' ἄλλους Βεροιεῖς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821, ἀσφαλῶς δὲ οὗτοι θὰ ἦσαν πολὺ περισσότεροι, ἀλλὰ μέχρι στιγμῆς δὲν ἀπέκτησα ἄλλα στοιχεῖα:

Εἰς τὴν Ὑδραιν ὑπηρετεῖ ὡς στρατιώτης (1824) ὁ Κωνσταντῖνος Θωμᾶ Τζῶμος, «Βεριότης»¹⁰, ἐνῶ εἰς τὰς Σπέτσας (1824) ὁ Δῆμος Ἰωάννου, «Βεριότης» ἐπίσης¹¹, καὶ εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον οἱ Γιάννης, Δῆμος καὶ Δημήτρης (1824), Βεροιώται καὶ αὐτοί¹².

Ἴδού, λοιπόν, ὅτι ἀγνοοῦμεν ἀκόμη τὰ ὀνοματεπώνυμα, ἢ μᾶλλον τὰ ἐνόματα καὶ τὰ πατρῶνυμα (μὲ τὰ ὁποῖα συνηθίζετο τότε, ἀντὶ τῶν ἐπωνύμων, νὰ ἀναφέρονται) πολλῶν ἀγωνιστῶν, οἱ ὁποῖοι μπορεῖ θεσπαιῶς νὰ μὴ ἀνεδείχθησαν ὡσάν τοὺς ἄλλους, τοὺς γνωστοὺς ὄπλαρχηγοὺς, ἀλλὰ ὅπως ἂν ἐπολέμησαν γενναίως ὑπὲρ τῆς ἀπελευθέρωσως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἀσφαλῶς καὶ ἄλλα στοιχεῖα (οἰκογενειακὰ παραδόσεις καὶ ἔγγραφα) ἀναμένουν ἐπὶ 150 ἔτη τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ πρέπει νὰ γίνουιν γνωστὰ τὸ συιτομώτερον. Τοῦτο εἶναι ὑποχρέωσις ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνήκει (ἐκ τῆς καταγωγῆς καὶ ἐκ τῆς θέσεώς των) αὐτὸ τὸ καθῆκον, πρὶν ἐκλείψει κάθε ἐλπίς διωσώσεως πολλῶν χρησίμων εἰδήσεων, λόγω ἀναντικαταστάτου καταστροφῆς τῶν πρωτοτύπων πηγῶν τούτων, ὡς συνέθη, δυστυχῶς, συχνὰ μέχρι σήμερα¹³.

10. ΓΑΚ (Υ.Π.), φάκελ. 2θ.

11. ΓΑΚ (Υ.Π.), φάκελ. 28, ἀριθμ. 80.

12. ΓΑΚ (Υ.Π.), φάκελ. 28, ἀριθμ. 123, 124 καὶ 12θ. Τὰς πληροφορίες ἐκ τῶν ΓΑΚ ὀφείλω εἰς τὸν φίλον ἱστορικὸν τῆς Σίφνου κ. Σίμον Συμμεωνίδην, ἐνδόξην — διευθυντὴν τῆς «Σιφναϊκῆς», τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τῆς θύσεως ταύτης, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς κ.κ. Μερκούριον Καρπίτογλου καὶ Ἰωάννην Δημπούλον, διὰ τὰς παρασχεθείσας ἀνωτέρω χρησίμους πληροφορίες των.

13. Χαρακτηριστικὰ περιπτώσεις καταστροφῆς ἀξιολόγων ἐγγράφων τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 ὑπὸ τῶν ἀσυνειδήτων κατόχων των, εἶλ. τελευταίως εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Μιχ. Σταφυλᾶ, «Ὁ Βλαχογιάννης καὶ τὸ Εἰκοσιένα», «Νέα Ἑστία».

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

τόμ. 89 (1971), τεύχος 1053 (τῆς 15.5.1971), σελ. 649—652, ἔπου ἀναφέρεται, ὅτι σπουδαῖα ἀρχεῖα ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς χάρτης περιτυλίγματος κλπ. καὶ ὅτι τὸ γεγονός τῆς διασώσεως τῶν περισσεύσων ἐγγράφων (τὰ ὅποια ὑφίστανται σήμερον) ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ἀνεπιφανοῦς ἱστοριογράφου Γιάννη Βλαχογιάννη.

Ὁ τίμιος σταυρὸς τῆς οἰκογενείας Καμπίτου

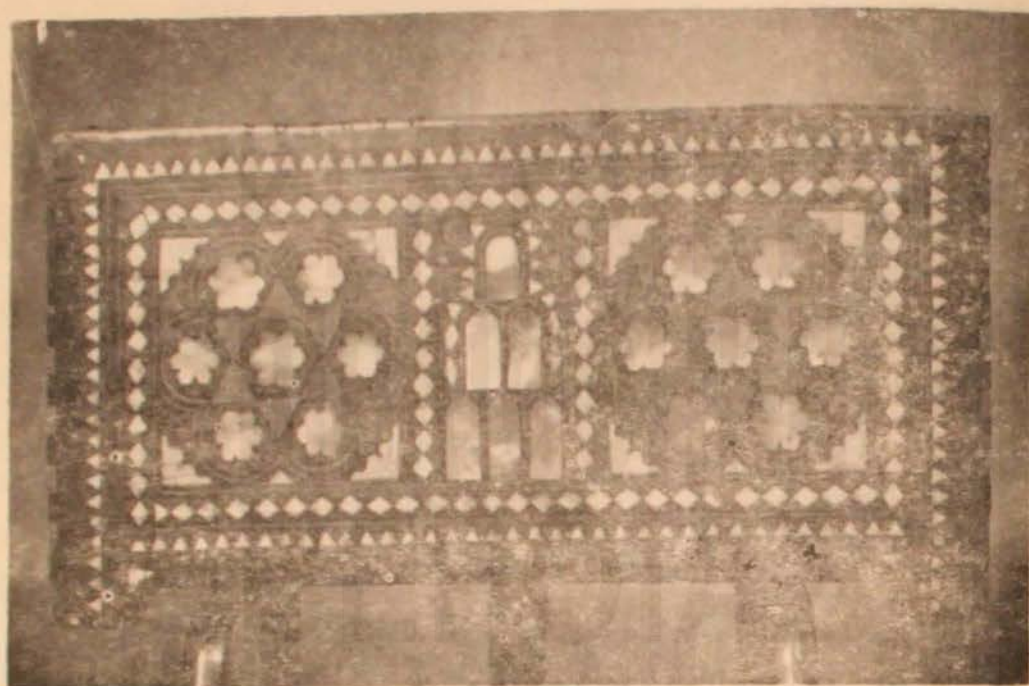

Τὸ ἐσωτερικόν τῆς βάσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὅπου εἶναι χαραγμένα (μετὰ συμπλεγμάτων) τὰ ἐξῆς ἀνορθόγραφα: «1820: ΜΑΪΟΥ: 1· ΟΥΤΟΣ Ο ΤΙΜΙΟΣ ΣΤΑΒΡΟΣ ΙΩΑΝΟΥ ΘΩΜΑ ΚΑΜΠΙΤΟΥ». Ἡ ἐκφρασις Ἰωάννου Θωμᾶ Καμπίτου, ὡς ἔχει, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῇ, ὅτι οὗτος ἀνῆκε μᾶλλον εἰς ἓνα πρόσωπον, τὸν Ἰωάννην Καμπίτην τοῦ Θωμᾶ.

Ἡ πιστόλα «τσιακματούρα» τοῦ καπετάνιου Ἀναστασίου Καμπίτου (πρσελεύσεως, μᾶλλον, ἐκ τῶν φημισμένων ὀπλουργείων τῆς Ναούσης).

Τὸ χρηματοκιβώτιον (πεποικιλμένον με «σετίφια») τῆς οἰκογενείας Καμπίτου.

ΔΗΜΟΣΙΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

938.5
X10